

József Attila válogatott művei

(Magyar klasszikusok, Szépirodalmi Kiadó, 1952.
Sajtó alá rendezte Szabolcsi Miklós)

„Nagy életem még nő, ha meghalok” — írta a *non omnis moriár* büszke öntudatával a költő egyik versében. „*Borostyánkőbe én be nem fagyok*” — mondja e vers címével és kezdősorával, s a költő másutt is többször hitet tesz a mellett, hogy életműve „a proletár utókoré”, a dolgozóké lesz, akikben „minden emberi mű értelme” bűg; az egész haladó kulturális örökség megújhódik s életformáló erővé válik. József Attila próféciái ma teljesednek be, amikor kultúrforradalmunk során népünk milliói veszik kezükbe a világirodalom legnagyobb íróinak, költőinek ma is friss mondanivalójú írásait, köztük József Attilának a magyar munkásosztály és az egész nemzet klasszikussá nőtt költőjének műveit.

József Attila összes műveinek kritikai kiadása (melyből a versek két kötete már megjelent, a prózai művek kiadása pedig folyamatban van) tette lehetővé a költő válogatott műveinek a *Magyar Klasszikusok* sorozatában való megjelentetését. A kötet újsága nemcsak az, hogy a kritikai kiadás teljességéből merítve „válogatott” volta ellenére is egészségibb, hitelesebb képet ad a költő költészetéről, mint az eddigi „összesek”, hanem az is érdeme, hogy elsőként közöl tervszerű válogatás alapján prózai műveket, tanulmányokat, cikkeket, sőt szépprózai írásokat is. A Pintér Jenőről, Mécés Lászlóról, Kassák Lajosról, Kosztolányiról írott bírálatok az erőstollú és kemény kritikust, a fiatalság népművészeti mozgalmait bíráló cikke a népies romantizmust és urbánus gyökértelenséget egyként elvető marxista kultúrpolitikust ismerteti meg velünk. A munkanélküli írók sorsáról írott cikke vádirat a Horthy-rendszer irodalompolitikája ellen, aminthogy a maga sorsa,

amely a híres *Curriculum vitae*-ből most egész népünk elé tárul, maró gúny a kultúrfőlenyről fecsegő feudálkapitalista társadalom ellen. A gyermekkori élményből született egyetlen elbeszélése (*Csoszogi, az öreg suszter*) a költőt új oldaláról mutatja be. Műfordításai nemcsak kultúráltságát, tudatosságát, de helyes politikai ítéletét is bizonyítják; a fordított költemények, köztük Majakovszkij forradalmi verse, rokon mondanivalóról, s a szomszéd népek egymásrautaltságáról vallanak.

A költő egész életműve harc a népet elnyomó, értelmet, szépséget, szabadságot sárbatipró világ ellen. A versek — az eddigi kiadásoktól eltérően, a kritikai kiadáshoz hasonlóan — fölbontják a költő életében megjelent kötetek zárt kereteit és időrendben sorakoznak egymás után. Ez a szerkesztői eljárás nemcsak jogos (hiszen a legtöbb esetben nem a *sui generis* költői szempontok, hanem külső körülmények szabták meg egy-egy kötete anyagát), de helyes is, mert így egy-vonalú fejlődésben láthatjuk a költő pályáját, nem úgy, mint például a legutóbbi, viszonylag legteljesebb „összesben”, ahol két párhuzamos fonalat kellett követnünk (a kötetben megjelent versek mentén és a kiadatlanokén), ha a költő eszméi és művészi fejlődését szemmel akartuk tartani. Igaz, a pályakezdés verseit a szerkesztő némi joggal erősebb rostának vetette alá, mint a későbbieket, ahol csaknem minden verse helyet kapott a kötetben. Hálás föladat lenne számunkérni a kimaradtakat, de nem ildomos. Mégis nem értjük, miért maradt ki a félreérthető címe ellenére is profán, pogánykodó verse, melyben jellemző fölfogással és nem kis bátorsággal ilyeneket ír a 17 éves diákköltő:

*De ti, pogány ösöknek vérei
nagy daccal mégse szálljatok Neki —
e kéz apáinkat halomra ölte*

*s Hadúr e népet akkortól veri,
mikor, hitének gyáva lett örökre,
mikor e kéz erős hitünk kiölte.*

(A Szent Jobb ünnepén)

A kötet most népünk kezébe adja annak a termésnek legjavát, amelyet a kritikai kiadás takarított be. Olyan eled-

dig ismeretlen, szép verseket tesz közkincsé, mint a „mamáról“ szóló versek őstípusa:

*Anyámi, ki már a messzi végtelen vagy
s nem gyötrődöl, hogy nincs kenyér megint,
nem sáppadsz el, ha szükös este int,
hogy kis rikkancs fiad vérebe jajgat.
Anyám, falat kenyért sem ér az élet!
De nagy hitem van s szép jövőnek élek:
Ne odúison pénzért gyerektorok.*

*S tudjon zokogni anyja temetésén.
S ne rugjon még az Ember szenvedésén
a Pénz.*

(*Ad sidera*)

Ugyancsak ismeretlen és újra megtalált kincs a szeretett kisvárostól, Makótól búcsúzó, melyben „új és paraszti füttyként“ útnak indulónak vallja magát, mint már előbb „az utca és a föld fiának“. A 18 éves költő búcsúzik az iskolától, s klasszikus szavakkal

mond búcsút annak az irodalomtörténeti jelentőségű haladó, republikánus körnek, mely makói éve alatt Juhász Gyulára, később a fiatal József Attilára volt döntő hatással, s amelynek nagy szerepe volt az ifjú költő pályakezdésében:

*Van itt még néhány jó idős komám,
ölelő csöndje néhány öreg háznak;
szeretlek, mint az álmodó a méhest.
O, itt a nyugalom zenél fülünkben,
ha esténként a békák harmónikáznak.
Nagyon szeretlek néhány jó komám.*

*S már elhagyom tizennyolc évemet,
e kis vidéki várost elhagyom már,
mert menni kell és én már még se kérdem,
hogy többet ér-e a rideg Örökélet,
az egész világ kicsi városomnál.
Csak elhagyom tizennyolc évemet.*

(Elköszöntő szelíd szavak)

A kötet még sok más új, ismeretlen vagy elfeledett verset ment meg irodalmi tudatunk és kultúrforradalmunk számára; a kritikai kiadás nyomán helyreállítva közli azokat az egyébként ismert verseket, amelyet a korabeli cenzúra (akár a hivatalosra, akár baráti és pártfogói hatására gondolunk) eltorzított, vagy egyik kiadásból a másikba vándorló sajtóhibák tettek helytelenné. Ezzel a kötettel népünk végre

híven, hitelesen ismerheti meg nagy költője életművét.

A szerkesztő munkája és előszava egyaránt kifogástalan. A jegyzetek, ha nem is érezzük mindenütt elegendőnek, hasznosan járulnak hozzá az egyes versek tárgyi s némileg eszmei megértéséhez. A sajtóhibák, akár a kritikai kiadásban, itt is sajnálatosan zavarják a könyv forgatóit.

Péter László